

Владимир ОСОЛНИК*

ПЕТАР II ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ, ДИНАРСКА
РАСА И УСМЕНА НАРОДНА ЕПИКА У
ОЧИМА АНТРОПОЛОГА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА И
ПСИХОЛОГА ВЛАДИМИРА ДВОРНИКОВИЋА

Апстракт: Мој скромни прилог бави се интертекстуалним и идејним садржајима уметничког књижевног стварања Петра II Петровића Његоша, репрезентативног припадника динарске расе (Јован Цвијић) и усмене епске народне традиције Јужних Словена, са циљем да осветли одређене индивидуалне и колективне карактерне психо-физичке особине (Владимир Дворниковић), које су трајно присутне у духовном и материјалном животу разнородног становништва Хемоса/Балкана, пре свега међу племенима и људствима Јужних Словена, које вековима одређују њихове судбине, опште ставове и лични однос према животу на Земљи и у космосу.

Кључне речи: *Њеџош, Цвијић, Дворниковић, карактер, психологија, Јужни Словени*

У презентацији рада, својих мисли и научне литературе, махом из прве половине XX века, посвећене питањима из наслова реферата, углавном се ослањам на објављене радове истакнутих појединаца, на пример Јернеја Копитара, Вука Стефановића Караџића, Петра II Петровића Његоша (итд.), на бројна издања словеначких, српских и јужнословенских народних песама, на јужнословенске романтичарске националне јуначке епове Францета Прешерна, Ивана Мажуранића, Симе Милутиновића Сарајлије, Григора Прличева, Христа Ботева (итд.), и на основне и доминантне ставове Јована Цвијића и Владимира Дворниковића, штампане у пионирским, капиталним, незаобилазним студијама *Балканско популоуџиво и њеџово становништво*, Париз 1918, *Психолошке особине Јужних Словена*, Београд 1922. и *Карактерологија Јуџословена*, Београд 1939.

* Проф. др Владимир Осолник, Филозофски факултет, Љубљана

Многи аутори су писали о Радивоју Петровићу, владики Раду, Петру II Петровићу Његошу, пре свега ствараоци и љубитељи уметничке речи; међу њима налазимо и бројне угледне научнике различитих профила, који су почетком XX века применом позитивистичке методологије тумачили појаве у историји и свом времену. У Европи током прве половине XX века многе научне спознаје диктирао је расни позитивизам и психолошка разматрања људског карактера одређене етничке заједнице, која је својим студијама, односно, трагањима за психом својих Германа, утемељио професор универзитета у Бечу – чувени психијатар Сигмунд Фројд.

У тај европски мисаони круг укључили су се својим размишљањима и научном аргументацијом и неки јужнословенски аутори, који су желели да учествују у европским напорима да се упознају, опишу и утврде основни, односно доминантни психолошки типови у појединим религиозним, језичким и географско-климатским регионима Европе и Средоземља, и да се на тим основама афирмише њихов териториј, војна и привредна доминација и култура.

Наравно, у тим истраживањима, која су веома брзо запала у негативну крајност у политици немачке државе и водила у страшни I и II светски рат, било је пуно различитих интереса, циљева и тенденција, али и нових, стваралачких, истанчаних и проницљивих сазнања и научних достигнућа. Управо тим похвалним речима можемо данас описати горепомнуте студије о јужнословенском становништву и његовим расним и психичким карактеристикама географа и антрополога Јована Цвијића и филозофа и психолога Владимира Дворниковића из 1922. и 1939. године.

Јован Цвијић (1865–1927), угледни европски географ и антрополог, научник светског гласа, иницијатор многих студија на универзитетима у Србији и Југославији, на основу свог интернационалног образовања и властитих дугогодишњих теренских истраживања, односно свестране анализе географских, климатских и осталих природних услова, први је описао целокупну јужнословенску заједницу и одлике у Европи непознатог словенског становништва Хемоса/Балкана, маргиналних *Словена Аустрије и Турске*, док је Владимир Дворниковић (1888–1956), докторски студент Сигмунда Фројда у Бечу, професор Свеучилишта у Загребу и Прагу, своја исцрпна истраживања усмерио у проучавање духовног света својих јужнословенских сународника са средишњег јужнословенског српскохрватског/хрватскосрпског језичког подручја: кроз достигнућа усмене традиције и затим културе, уметности, науке – тумачио је њихов свесни и подсвесни емотивни и мисаони свет, покушавајући да кроз детаљне анализе и компарације докучи метатипове и архетипове психо-

физичког карактера појединца и посредно целе његове етничке, језичке или религиозне заједнице.

При томе је уложио велике напоре, труд и време да се упозна са јужнословенском, махом непознатом, занемареном или заборављеном *дашћинском* векова, усменом традицијом, језиком, обичајима, ношњама, веровањима и предањима, проналазећи у њима поједине изузетно високе домете и инсистирајући на нужном превазилажењу одређених примитивних или застарелих обичаја, односно, начина живота и размишљања. Ту се, у том племенитом подухвату, сусрео са тада већ општеприхваћеним ставовима о расним типовима и психофизичким одликама припадника динарске расе научника Јована Цвијића, идеолога нове југословенске заједнице, потврдио бројне његове закључке и студије, и на неким пак местима додао своја властита сазнања и размишљања, утемљена у психолошкој анализи и доследно наведеној аргументацији.

Али је ипак његова основна теза била супротна општевладајућој европској расној теорији, једној од највећих заблуда науке у XX веку: био је уопште један од првих научника који су у јавности дигли свој глас против тадашње германске, римске, пре свега немачке аријевске агресивне расне и дискриминаторске политике, утемљене на расизму и нацизму, на измишљеној *сујериорносној германске расе, иласу германске крви, Великој Немачкој* – злогласним паролама *blut und boden, grosse deutschland, deutschland über alles* – које су одјекивале свуда у Европи и против сваке насилне доминације уопште. Као научник-хуманиста одлучно је инсистирао на људској слободи и једнакости, односно на личним, индивидуалним карактеристикама слободног појединаца, који властитом вољом, радом и талентом на путу ка својим властитим субјективним циљевима остварује непоновљиву субјективну судбину сваког људског бића.

Географ Јован Цвијић је детаљно проучио терен, природне датости и психофизички профил разнородног становништва на Хемосу/Балкану, пре свега словенског порекла, и у бројним јужнословенским покрајинама налазио основе за своју теорију о доминантним особинама медитеранске или динарске расе, коју је лоцирао на највећем делу (четири петине) јужнословенског територијума и коју је – складно тадашњим националистичким политичким тенденцијама у Европи и код јужнословенских народа – повезивао у заједничку и засебну, *југословенску* историјску и логичну целину, која се државотворно остварила после Великог рата (1914–1918) као прва заједничка држава јужнословенских племена под именом Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца (1918–1929).

Наравно, на географски изузетно разноврсном и разуђеном терену, подложном веома бурном историјском догађању, вековима на раскрсници многољудних миграција исток–запад и север–југ, налазио је и друге посебне етничке и психофизичке групације, укупно њих четири, са чак осамнаест подгрупа, али је у свим манифестацијама људског живота у њему ипак доминирала такозвана словенска динарска раса, односно њена достигнућа и виђенији представници, међу којима је био врло често цитиран црногорски владар, цетињски митрополит, хришћански мислилац и свесловенски песник Радивоје Петровић, касније Петар II Петровић Његош (1813–1851), омиљени *владика Раге*, односно његова достигнућа на различитим и утицајним подручјима живота и рада.

На основу вишедеценијских истраживања и анализа веома обимног материјала са терена, Јован Цвијић је дао слику јужнословенских племена у њиховом природном окружењу, које је диктирало начин њиховог живота и истовремено обликовало њихов умни хоризонт, морал, традицију, културу и уметност. Својим констатацијама, наглашена је њихова припадност колективу и доминација колективне свести, Цвијић је створио реалну слику руралне и патријархалне људске заједнице на Хемосу/Балкану, вековима зависне од природе, и – уз познате и грубо експлоатисане европске термине *историјски* и *неисторијски народи*, *историјско* и *природно право народа* на име, опстанак и државу – формирао свој термин *народ*, односно *људи њросџора*. Људство, припадници те многољудне социјалне групације, треба својим свесним напорима и достигнућима у наредном историјском периоду да искораче корак напред, да постану савремени европски народ, *народ*, односно *људи времена*, као појединци и припадници новог доба и нових могућности у њиховој новој самосталној и слободној државној заједници.

Као заједничке особине припадника динарске расе на целом територију његових истраживања, Јован Цвијић са безброј документованих примера наводи високу моралност, осећај стида, јуначке особине, спремност на праштање и жртвовање, осветољубивост, суровост, виолентност у импулсивним и плаховитим поступцима; стваралачку моћ, имагинацију, склоност мистицизму, поштовање предака, склоност хумору и весељу, таштину, пргавост, жустрину, сујету и понос који прелазе у охолост; површност, превиђање важних чињеница, стварање неистинитих слика о свету, самохвалисање и прецењивање себе...

Као бројни домаћи и страни научници пре њега (на пример Вук Ст. Караџић, *Montenegro und die Montenegriner*, Nuerenberg 1846; Милорад Медаковић, *Живои и обичаји Црнојораца*, Нови Сад 1860; Макишев,

Адриатичискије Славјане, Санкт Петрбург 1867; Стојан Новаковић, *Село у српској држави*, Београд 1874), Цвијић истиче њихов слух за савршен народни језик, дубоко осећање племенске и народне (касније, после 1887. године, националне) свести, верно чување старих традиција; солидарност, истанчано осећање за правду и слободу, свеприсутну историјску шију, спремност на самоодрицање и жртвовање за заједницу и њене циљеве, високе ратничке способности, али и трајну присутност негативних особина, доношење некритичних судбоносних одлука, бројне не-реалне оцене, честе непромишљене поступке, *ирационално расуђивање*, потцењивање реалности, несталност и несистематичност у свим видовима живота, склоност импровизацији и шупљем вербализму...

Пошто су се у његовом времену и касније, пре свега на јужнословенском динарском подручју, водили ослободилачки, али (нажалост) и жестоки међуетнички верски и плачкашки ратови, Цвијићева анализа тамне стране динарског расног етнопсихичког типа (у студијама и чланцима из 1918–1926) била је мудро упозорење јужнословенском становништву на опасности од њих сâмих.¹

Јован Цвијић је остао у кругу европских мислилаца, који су људско постојање дефинисали непроменљивим законима заједнице и надређеног колектива и тај исконски закон схватили као основни фактор опстанка и развоја људске врсте, између осталог и због тога што је сматрао да је епска традиција, односно усмена народна реч и касније књижевност, висока одлика духовне културе припадника динарске расе и да верно рефлектује одређене фазе у дуговековном свестраном материјалном и мисаоном развојном процесу, који са циљем да оствари слободну, самосталну и самодовољну организовану државотворну заједницу, равноправног учесника у светским збивањима, код јужнословенских народа још увек убрзано тече.

Тачније, сматрао је да је мисаони, интелектуални свет Јужних Словена утемељен у свету исконске усмене традиције, односно у етичким законима, схватањима и ставовима, непосредно и уметнички упечатљиво израженим у јужнословенској, пре свега српској (српскохрватској/хрватскосрпској) епској народној поезији. Из ње је, као упечатљиву илустрацију својих мисли о карактерним особинама динараца, њиховој претераној емотивности, погубном бесу и необузданој плаховитости, издво-

¹ Претпостављени заједнички идентитет без етничких, верских и социјалних разлика међу сродним заједницама распадао се под претераним наглашавањем постојећих малих разлика, које се преувеличавају све до разлога за сукоб и насиље. Дотадашњи ривалитет између тих заједница прераста у нетрпељивост и ескалира у жестоку мржњу и крваве обрачуне.

јио као типичан пример песму *Женидба Максима Црнојевића*, а за типичног представника свестраних квалитета припадника динарске расе, настављача вековне епске традиције и култа Косова, издвојио је лик Петра II Петровића Његоша.²

Издавајам његов текст из 1923. године, који кратко сажима његове мисли:

Нема никога другога у српској књижевности који би био иако иош јун представник најдубљега осећајнога и мисленог у нашем народу као Његиш; он је с највећом снагом изразио унутрашње стихичке силе српскога народа. Његиш је јенијални духовни представник динарскога народнога штија и то га диже у највеће висине нашега народнога духа.

Иако је познавао само Црну Гору и Бокељско приморје, иако се догађаји његових сиса везују за те крајеве, Његиш није само регионални јесник, већ највећи јесник срца и мисли целога српскога народа: јер је јокрајинска искуства издигао на највећу висину, задахнувши их оштим народним осећањима и тежњама и дубоким мислима о људској природи и васељени.

Ниједан наш јесник није у јиснијој вези са својом ужом средином од Његиша. То је јознајно из мнобројних јимера; ја сам наилазио јо јланинама Црне Горе на сјарије чобане који су знали најамет целе одељке Горскога вијенца. Његиш се родио и живео у јом делу нашега народа од кога јо моралним и духовним особинама нема дољега; вековима су се жриво вали за јунаштво, јонос и чојство, сјално мислили на народну целину и обузимали их јламови кад јомисле на тежку народну судбину. У Његишу су биле здијене највише осодине јакве средине, и ошуда у његовим делима онај силан јламен народне мисли који је снажно ушцао на све школоване јенерације српскога народа.

Био је јенијалан јромашрач: чшалац се изненађује видећи колико је у Горском вијенцу, у Шћейану Малом и у Лучи микрокозма дубоке јсервације духовнога и моралнога дешавања. И у овом случају, код великог јесника, јоказује се да је дубоко јосмашрање основа свему, и рагу маште, која га удубљује и разрађава.

Уз то је ишла изолованост и усамљеност јенија, који се диже изнад сјвари и људи и, јрерађујући јромашрано, даје јесничко-мисаоне синтезе и јојлед на свети, као велики мислиоци о људској судбини и космосу.

² О Његишу Цвијић пише неколико пута и као почасни говорник на научним састанцима Академије наука, чији је председник био, говори на више места; о осталим јужнословенским великанима тог времена, Ђури Даничићу, Јовану Скерлићу, Ватрославу Јагићу писао је само једном.

*С тим је у вези и онај сјални ушисак Горској вијенца: чијајући ја, као да њедамо ојромну личност Његошеву како с висине мојри на цео наш народ и његове акције, с великим надама и дубоким болом јенија.*³

*

И према налазима филозофа Владимира Дворниковића, студиозног истраживача духовног света, карактера и психе Јужних Словена, оствареног пре свега у њиховим стваралачким достигнућима, уметничка реч односно књижевност на Хемосу/Балкану кроз векове је задржала култно место, настављајући поруке и сазнања многих минулих генерација.

У његовој исцрпној антрополошкој и психолошкој студији *Каракџеролоџија Јуџословена* (Београд 1939), која се бави различитим видовима људског духовног и психолошког света на јужнословенском територију, епска поезија била је у прошлости форма усмене традиције, чија су средства изражавања у највећој мери могла обухватити култне вредности речи као носиоца врховне и вечне истине. Његов је закључак да се карактер становника Хемоса/Балкана, односно, свих племена Јужних Словена, не може упознати ни дефинисати без проучавања њихове колективне епске поезије и њених атрибута.

Владимир Дворниковић, истраживач научне истине, доктор филозофије и доктор психологије, истакнути филозофски писац грађанских уверења (ЕЈ, II, Књига 3, 1950), био је родом из Северина на Купи. Током деценија преданог научног рада у Бечу, Прагу, Инзбруку, Загребу и Београду написао је преко 470 студија, чланака и текстова, који су осветлили низ различитих подручја људског живота и стварања на Хемосу/Балкану.

Између осталог, он је аутор често помињане, али у суштини непознате и махом заборављене обимне етнопсихолошке студије *Каракџеролоџија Јуџословена* (Геџа Кон, Београд, 1939), која на преко 900 страница доноси низ, тада нових и уверљивих, докумената о хоризонтима, врлинама и манама духовног света јужнословенског, пре свега динарског, становништва подељеног у осам културних, историјски сличних и географски заокружених региона. Са богатим филозофским и психолошким компетенцијама, са познавањем историје и уметности, поучен искуством других европских народа, разматрао је различита подручја људског стварања: написао је многе студије, са којима је *Јуџословенима* отварао нове на-

³ Јован Цвијић, Аутобиографија и други списи, Београд, СКЗ 1963, с. 351–352.

учне правце и ширио опште хоризонте сазнања и размишљања. Добро је познавао труд и истраживања аутора из старијих генерација, на пример настојања Јернеја Копитара и његовог пријатеља, некад ученика и понекад сарадника Вука Караџића, а и савремене француске, шпанске, немачке, чешке, руске, пољске (и др.) научне токове, тенденције и остварења, и наравно, малобројне студије јужнословенских аутора, међу којима је посебно ценио радове антрополога Јована Цвијића. Детаљно је познавао западноевропску римско-германску историју и идеологију, и турску и аустријску културу и политику, а и њихово вековно насиље над словенским племенима (људствима, народима): властито животно искуство га је усмеравало, као и многе друге његове савременике, научнике и писце из различитих јужнословенских покрајина у првим деценијама XX века, у словенофилство и тада живо југословенство.

У Дворниковићевим студијама видно је присутна водећа европска филозофска идеја, односно научна метода двадесетог столећа, која је тражила доследну детекцију, артикулацију, номинацију, анализу, компарацију, проверу, закључну констатацију и афирмацију сваког третираног феномена на основу проверљивих аргумената, и која зато у његовим размишљањима нужно интердисциплинарно повезује хуманистику са природним, егзактним или техничким знаностима, мада у њима најчешће и пре свега разматра филозофију, идеологију (религију), психологију, историју језика и књижевности и историју културе (музику, сликарство) уопште.

А управо је историја културе, пре свега историја усмене и писане књижевности, и у њој првобитни, исконски степен стварања усмене речи, стиха, традиције, поређења и стилских фигура,⁴ затим лирике, епике, драматике – за Дворниковића пут до психолошки рационално утврђеног народног карактера одређене људске заједнице, то је дух одређене нације. *Душа народа*, коју су марљиво тражили отмени песници романтичари у деветнаестом веку, научнику Дворниковићу се указала у древном благу усмености, у спонтаној речи и матерњем језику, и у из ње

⁴ Као што је познато, Словени су у усменом стваралаштву остварили своје властите структуре, ритмички и сажети словенски десетерац, преузели или поновили многе стилске фигуре из античких извора и уз њих додали најлепшу, најкомплекснију стилску фигуру, словенску антитезу. Садржајно су обогатили светску усмену књижевност родољубљем, домољубљем, свободољубљем, несребичним жртвовањем јунака за заједницу, несребичном љубављу сестре и брата, непоновљивим тужењем за мртвим јунаком, укратко: описима који су донели јужнословенској епизи неподељено признање читалачке и стручне јавности.

изниклој старој средњовековној старословенској књижевности, оригиналним записима, у синкретичној народној и духовно-обредној активности, у расним, племенским и локалним спецификама различитих духовних манифестација.

У жељи за истином успротивио се и научно објаснио аномалије тада владајућег римско-германског (фашистичко-нацистичког) расистичког учења о више вредним и мање вредним појединцима и народима, утемељеног на Фројдовим психолошким профилима припадника *суџериорне њерманске расе*, односно, на механичком потврђивању њене супериорности мерењем физиолошких фактора: тежине мождане масе, обима лобање, издуженог или округластог облика (*brahokefalos – dolikokefalos*), који су постали узроком страшног I и II светског рата, *индустрије смрти* и геноцида. Дворниковић се веома рано супротставио тој заблуди: за идентитет сваког народа пресудна је његова стваралачка моћ, духовни и физички потенцијали, способност реалне перцепције и организовања властите заједнице, односно, њене индивидуалности, снага властите визије и талента, што чини предуслове за опстанак нације и сваког појединца.

Његово интересовање за уметност речи, усмену и писану књижевност, и констатације о незаменљивој улози писане речи у достигнућима хуманистички усмерених цивилизација, изражено је сумарно у његовој главној етно-психолошкој студији *Каракџеролоџија Јуџословена* и у студиозним анализама живота и различитих поља деловања репрезентативних чланова веома хетерогене јужнословенске заједнице, пре свега у његовим опширним студијама о животу и раду песника Силвија Страхимира Крањчевића и мислиоца Петра II Петровића Његоша, али и о делу ненадмашеног ликовног уметника, аутора бројних монументалних и симболичних јужнословенских скулптура, еруптивног и непредвидивог Ивана Мештровића. Њега и оба надарена песника Дворниковић је сматрао изузетним личностима. Ценио је њихову снагу карактера, стваралачку и животну енергију, мисаони набој њихових дела, виталност и безрезервну припадност њиховим етничким и језичким заједницама, народима и домовини.

Развојне правце јужнословенских идејних, политичких, културних и привредних токова (Дворниковић је те токове увек посматрао заједно) изводио је из усмене народне традиције, која је за старије доба опстанка људске врсте и различитих људских заједница несумњиво детерминантна. Истовремено, своја проицљива опажања и објективизиране закључке Дворниковић је конкретно базирао на античком, старогрчком аксиому *Прави дом људске душе је језик*, односно, на познатим, угледним и цењеним остварењима на пољу уметничке речи његове *јуџословенске* зајед-

нице, увек на њеној неупитној властитој језичкој парадигми: *језик и дијалекти су колективни стваралачки резултати народног духа, највеће богатство наше народности* и темељ карактеристичног *духовног идентитета југословенске културе у уметности и књижевности*.

Дворниковић потврђује да је током времена у различитим јужнословенским политичким и културним центрима управо књижевност била средство и јавни медијум ширења идеја и идеологија. Уочава, пре свега, две њене пресудне функције: ефикасну функцију у покрштавању староседелачких многобожаца и Словена пагана од IV до X века, и вековима касније, функцију свестране афирмације њихових заједница у новим историјским условима у *Пролећу европских народа* у XIX веку (1848–1898). Фазе тих (и других) процеса Дворниковић је пратио кроз дуже токове времена и базирао их је, пре свега, на јасној форми објављених текстова у Караџићевим јуначким и мушким песмама из његових објављених збирки у *царској Вијени – Бечу* и *Лийисци – Лајпцигу* (1815–1868), и тиме свесно изабрао компаративну предност за свој народ и за све Јужне Словене.

Својим угледом и ставовима о Словенима помогли су му, уз Вука Караџића, Копитара, Врза, Миклошича, Мурка, Кукуљевића, Јагића, Рачког итд., европски познаваоци јужнословенске ситуације: Fortis, Herder, Paich-Scherb, Goethe, браћа Grimm, Kanitz, Herman, Bowring, Hugo, Merime, Lamartin, Mickiewicz, Šafarik, Palacky, Jireček, Franceschi, Scott, Patton, Puškin, Grigorovič, Leskien, Lavrov, итд. – са њиховим високим мислима и оценама српске и јужнословенске народне књижевности додатно је ојачао своје констатације пред европском јавношћу и у њој за њих изборио равноправно место.

За разлику од истосмерних намера у Његошевој поезији, изражених у емотивно високо надахнутој поетској форми, Дворниковић користи доследно рационалну аргументацију, цитира *документацију* и наводи објављене научне студије о југословенском културном стваралаштву; нажалост, ту су му били на располагању само малобројни текстови – њима утемељује и одлучно оправдава јужнословенски самостални, оригинални идентитет. И, поново, често цитира Његоша и у његовим незаборавним десетерачким стиховима налази спонтани израз карактеристичног епског набоја свих *Југословена* и њихову чисту *душу*.⁵

⁵ На епику се, према Дворниковићевом уверењу, ослања и из ње црпе своје разнолике инспирације и свеколика (на пример) ликовна јужнословенска уметност, коју одлично репрезентују монументална кипарска дела Ивана Мештровића, која су задивила цео свет.

Из наведених ставова доктора филозофије и психологије Владимира Дворниковића мора се закључити да се без уважавања елемената традиционалне епике не могу дефинисати карактер и особине *Јуџословена*. Зато његово животно дело *Каракџеролоџија Јуџословена*, свестрана научна антрополошко-психолошка анализа осам јужнословенских регионалних целина и психофизичких профила њихових становника, дефинише колективну усмену епику као детерминантну специфику карактера целог *јуџословенског народа*.

Из ових сажетих цитата, а и из целовите Дворниковићеве научне делатности, на видело излази мисаоно-програмска баштина и афирмативне идеје старијих словенских родољуба и научних прегалаца Ј. Копитара и Вука Караџића, које кореспондирају са идентичним ставовима славног црногорског, српског и јужнословенског песника и мислиоца Петра II Петровића Његоша, угледног духовног и физичког репрезентента динарске расе, мада се психолог Владимир Дворниковић понегде критично опредељује и знатно удаљава од одређених популарних Караџићевих и Цвијићевих национално-афирмативних мисли: њихов слепи култ историје, *славне прошлости*⁶ и вечитог ратовања, неупитну доминацију заједнице над судбином појединца, Дворниковић је драстично анализовао – уместо непроменљивости патријархалне традиције, утемељене у идиличности руралног живота и вековима непромењеног начина привређивања, он наглашава пасивну патњу и агресивно насиље као две превладавајуће карактеристике у судбинама свих Јужних Словена.

Према Дворниковићу, заједничка је мисао јужнословенског становништва на Хемосу/Балкану да је врховни принцип целокупног духовног живота у различитим јужнословенским покрајинама још увек архаична *etica heroica montenegrina* (G. Gesemann, 1943), култ вечите борбе угрожене крвне заједнице за живот, опстанак и физичку слободу, који је овековечио Петар II Петровић Његош у својој искреној и личној, исповедној и истовремено колективној, националној и универзалној и можда недовршеној *црнојорској џирилоџији*.

Из наведених мисли видљива је истоветност размишљања и циљева делатности песника и мислиоца, цетињског пустињака – владике Његоша; неуморног антрополога и географа Јована Цвијића и свестраног научника и сликара, филозофа и психолога Владимира Дворниковића: сво-

⁶ Овде и на другим местима у једнострукој загради цитирам неке од формулација или термина, који се на више места појављују у тексту Дворниковићеве *Каракџеролоџије Јуџословена*.

јим радом и текстовима они су настављали, сваки на свом стваралачком подручју, афирмацију неупитног родољубља и домољубља, свободољубиву традицију црногорског, српског и уопште јужнословенског храброг и поносног становништва, утемељену у исконској усменој епској народној песми и предању.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Иво Андрић, *Вечна њприсујносић Њејошева*, у: *Сабрана дела Иве Андрића*, Београд 1976;
- [2] Јован Цвијић, *La Peininsule Balkanique, geographie humaine*, Париз, 1918 (касније преведена под насловом *Балканско њолуосћрво и јужнословенске земље I*, Загреб 1922, I/и II, Београд, 1931;
- [3] *Говори и чланци*, I–IV, 1921–1923;
- [4] *Аућодиоірафија и дрући сјиси*, СКЗ 1963;
- [5] *Балканско њолуосћрво и јужнословенске земље. Основе анћројоіеоірафије*. Загреб 1922;
- [6] *Цвијићева књића*, СКЗ 201, Београд 1927, (Увод: Ј. Цвијић, Б. Милојевић; Ј. Цвијић и наша наука о народу, Ј. Ердељановић);
- [7] *Психичке особине Јужних Словена*, СКЗ 649, Београд 2006, друго издање, прво 1931, Г. Кон. (Увод: Бојан Јовановић);
- [8] Јован Деретић, *Исћорија срјске књижевности*, Београд, 1983.
- [9] Владимир Дворниковић, *Каракћеролоіија Јујословена*, Београд, 1939;
- [10] (И неколико интернетских прилога);
- [11] Радослав Ераковић, *Релијозни еј срјској ѡредроманћизма*, Нови Сад, 2008;
- [12] Радомир Ивановић, *О Горском вијенцу*, Титоград, 1991;
- [13] Њејошева ѡсихолоіија и филозофија сћварања, Нови Сад, 1997;
- [14] Његош. *Целокујна дела Пејтра II Пејровића Њејоша*, VI издање, Београд, 1976;
- [15] Павле Поповић, *О Горском вијенцу Пејтра II Пејровића Њејоша*, Београд, 1923;
- [16] Миодраг Поповић, *Романћизам*, I/II, Београд, 1975;
- [17] Мирко Рупел, Алојз Градник, *Горски венец*, Љубљана, 1947;
- [18] Ђуро Шурмин, *Повјесћ књижевности хрвајске и срјске /с 21 исћравом и са 70 ѡрћреша/*, Загреб, 1898.

Vladimir OSOLNIK

PETAR II PETROVIĆ NJEKOŠ, DINARIC RASE AND ORAL NATIONAL
EPICS IN THE EYES OF ANTHROPOLOGIST JOVAN CVIJIĆ
AND PSYCHOLOGIST VLADIMIR DVORNIKOVIĆ

Summary

My modest contribution deals with the intertextual and notional contents of the literary art creation of Petar II Petrović Njegoš, representative member of the dinaric rase (Jovan Cvijić), and oral epic national tradition of the South Slavs, with the scope to she light on certain individual and collective psycho-physical features of the character (Vladimir Dvorniković), that are permanently present in the spiritual and materialistic life of the diverse population of Hemos/the Balkans, above all among the tribes and population of South Slavs, which for centuries determine their destinies, common standpoints and personal attitude towards life on Earth and in the cosmos.

Key words: Njegoš, Cvijić, Dvorniković, character, psychology, South Slavs